

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Тилчо Колев Иванов, Академия на МВР, научно направление „Икономика и управление (Отбрана и сигурност)“ за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление 9.1 Национална сигурност, научна специалност „Стратегии и политики за сигурност“ с кандидат Дафинка Сидова

1. Характеристика на дисертационния труд.

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Изследваният научен и научно-приложен проблем на дисертационен труд на тема „Трансграничното сътрудничество като инструмент на Европейския съюз за повишаване на сигурността в Средиземноморския регион в началото на XXI век“ е несъмнено значим, сложен и актуален поради това, че е разгледан в контекста на сигурността на ЕС в настоящия период. Изследването определя дефицитно състояние на сигурността в Средиземноморския регион, вкл. Близкия изток и Северна Африка, както и предлага актуален механизъм за разбиране на факторите и въздействие върху нейната динамика днес и близко бъдеще.

Формулиране на цели и задачи на дисертацията.

Поставената целите за по-добро измерване и оценяване на трансграничното сътрудничество (ТГС) в Средиземноморския регион и задачите за представяне на теоретични основи, изследване на актуалното състояние и измерване и оценка на ефективността на ТГС са формулирани ясно и точно. Тази цел и задачи представляват предизвикателна в теоретичен, методологически, методически и приложен план изследователска новост.

Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Изследването се позовава на 12 нормативни документа на английски език и 64 научни издания, от които 19 на български език. Цитира публикации на 31 електронни страници на институции, организации и трансгранични проекти. Използваната информация показва висока степен на познаване на състоянието на проблема. Това се подкрепя от цитирането на авторитетни автори в страната и чужбина. Основава се на подхода и инструментариума на изследователите, следващи концепцията за „широка сигурност“ на Копенхагенската школа за сигурност.

Коректност при цитирането на представителен брой автори.

Използваните в изследването източници са цитирани безусловно коректно и по международно приет начин.

Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

Изследването се придържа към концепцията и методологията за „широко разбиране“ на сигурността, включващ политически, икономически, социални, екологически и културен аспект на понятието. Фокусира се върху механизма за ТГС, който ЕС прилага към десет страни от Северна Африка и Близкия изток с цел да изгради мирни и партньорски взаимоотношения, въпреки съществуващата нестабилност и несигурност. Реализира основните принципи на Общата външна политика и политиката за сигурност (ОВППС) и Европейската политика за съседство (ЕПС), като разширява разбиранията за „широка сигурност“, съобразно Глобалната стратегия за външна политика и политика за сигурност на ЕС от 2016 г. Насочва се към изследване на добавената стойност от трансграничните проекти, както по отношение на концептуалната теоретична им обосновка, така и към емпирична проверка, доколкото концептуалната база съответства на външната и вътрешната среда на средиземноморското ТГС. Постига тази цел като структурира, предлага и прилага модел за измерване и оценка на ефективността на ТГС за периода след 2000 г. прилаган в програмите за средиземноморско сътрудничество – MEDA 2000-2006, ENPI-CBCMED 2007-2013 и ENI-CBCMED 2014-2020.

Посоченият модел имат количествен характер и позволява изследване на ефективността на ТГС и неговата способност да повишават сигурността и стабилността в Средиземноморския регион. Съдържа независими и зависими променливи и базирани на тях критерии за ефективност, уместно съчетани с прилагане на съвременни стратегическите инструменти – стратегическа карта, балансирана система от показатели за ефективност и TOWS-анализ за идентификация на адекватна стратегия.

Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Избраната методология и методики са добре съгласувани с поставената цел, задачи и теоретическите модели на изследването. Прилага комбиниран исторически, системен, процесен, моделен и сценариен подход при анализ на ТГС.

Дисертантът лансира и убедително защитава тезата, че добавената стойност на ТГС към диференцираните аспекти на „широката сигурност“

нараства като се създаде подходящ инструментариум, който отчита спецификата на външните фактори на влияние и елементите на вътрешната среда. Успешното изграждане и тестване на такъв модел за измерване и оценка на ефективността на ТГС несъмнено допринася за утвърждаване на ролята на сътрудничеството и неговия потенциал за устойчиво, хармонично развитие и подобряване на сигурността в Средиземноморието, и южната и югоизточна периферия на ЕС. Тази теза е пряко свързана с целта на дисертацията да се създадат по-добри и адекватни условия за оценка и измерване на ефективността на ТГС и формулират препоръки за развитие на сътрудничеството. При постигането на тази цел са формулирани три логични задачи: представяне на теоретични и концептуални основи на ТГС; изследване на актуалното състояние на средиземноморското сътрудничество и моделиране, измерване, оценка на ефективността на ТГС, както и предлагане на перспективи, и препоръки за развитие на сътрудничеството.

Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

Избраната от автора методология е наложила събиране на значителни по обем и вид емпирични данни, както от прегледа на основните политики за сигурност и сътрудничество на ЕС, техните мисии, цели и приоритети от широкия контекст на сигурността, така и от историческия преглед на геополитическата природа, мащаби и динамиката на ТГС, както и ефектите върху сигурността (участници, техните действия и баланса на сили). В това се включват изводи от научни трудове на чужди автори, европейски и национални нормативни актове и електронни публикации на редица организации. Използвана е базата данни на Knowledge and Expertise in European Programmes за проучване на реализираните трансгранични проекти в периода 2000-2013 г. на ЕС.

Събраните данни включват проблематиката при реализиране на ТГС и включените в него проекти, както и насоките за усъвършенстване, и постиганите ефекти в диференцираните аспекти на сътрудничество.

2. Описание на приносите.

Авторът разграничава научно-приложни и приложни приноси. Предлага собствена формулировка, която може да бъде приета със забележка за по-точно дефиниране. Синтетично представени, претенциите включват:

- Определено е равнище на сигурност като резултат на средиземноморското ТГС, позволяващо оценка на ефективността за „широката сигурност“ на региона.

- Анализирани са елементите на вътрешната среда на ТГС с приложение на SWOT-анализ на сътрудничеството.

- Предложена е методика и конкретни инструменти за изследване на ефективността на ТГС.

Като приложни приноси са посочени:

- Предложен е верифициран модел за измерване и оценка на ефективността на средиземноморското ТГС за сигурността на региона.

- Предложена е стратегическа карта и балансирана система от показатели за контрол на ефективността на стратегията за ТГС.

- Формулирани са четири стратегии (нападателна, предпазваща, за развитие и за защита) за бъдещите насоки и действия за развитие на ТГС.

Приемам посочените формулировки, които обобщавам в следните интегрални приноси:

- Приложен оригинален инструментален подход за изследване на политиката и проектите на Средиземноморското ТГС на ЕС и са идентифицирани проблемите на тяхната ефективност.

- Предложена специфична и ефикасна методология за анализ на ефективността на средиземноморското ТГС.

- Идентифицирани са основните проблеми на ефективността на ТГС и ефектите върху на регионалната сигурност, както и ролята на ключови и съдействащи фактори за формиране на текущата ситуация на сигурността.

- Предложени са стратегически алтернативи и мерки за развитие на ТГС с въздействие върху средиземноморската сигурност, потвърждаващи изследователския потенциал на предложената методология.

Тези приноси доказват, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по специалността на конкурса и подчертани способности за самостоятелни научни изследвания.

Личното участие на дисертанта е очевидно и потвърдено от оригиналността на изследователските резултати от труда.

Авторефератът на изследването адекватно отразява основните положения и приносите на дисертационния труд.

3. Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

По дисертационния труд са направени осем публикации. Всички те разглеждат проблемите на ТГС в Средиземноморския регион. Насочени са към стратегиите за развитие на сътрудничеството, политическите, икономическите, екологическите фактори за неговото развитие. Съществена част от изследванията е фокусиран върху методиката за изследване на ТГС и неговите ефекти върху широкия контекст на регионалната сигурност в Средиземноморието. Отделено е внимание и на възможността за прилагане на анализа на сътрудничеството към Черноморската зона. Публикувани са от авторитетни издателства, в сборници от трудове на: НТС по машиностроене; НБУ Васил Левски“; ВА „Г. С. Раковски и НБУ. Част от публикациите са в трудове на научни събития - Софийски форум за сигурност и Младежки дискуссионен форум. Една публикация е на английски език, издадена от Международното научно списание „Security & Fire“ на НТС по машинно инженерство. Няма данни за цитиране на публикациите, но тематиката и съдържанието предполагат такова в бъдеще.

Дисертационният труд изследва и оценява ефективността на ТГС в Средиземноморието в контекста на широката сигурност в региона. Популяризирането на постигнатите резултати има потенциал да въздейства върху публичното разбиране на сложните проблеми, политики и проекти за сигурност на региона. Изводите от изследването, както и направените препоръки и заключения могат да обогатят разбирането на взаимоотношенията и подобрят основанията на политиката за ТГС на ЕС в Средиземноморския регион.

4. Лични качества на автора.

Познавам докторанта от дейността му като асистент в Департамент „Международна и национална сигурност“ на НБУ, с която демонстрира високи аналитични качества, подчертана мотивация и нагласи за екипна работа. Високите качества на кандидата се потвърждават и от резултатите от преподавателска работа и свързаните публикации от изследователската дейност в департамента.

5. Мнения, препоръки и бележки.

Оценявам положително качествата на дисертационния труд и изследователската подготовка на докторант Дафинка Сидова. Считам, че трудът представлява завършено теоретично, методологическо и приложно

изследване, фокусирано върху сложния изследователски проблем за измерване и оценка на проектната структура на средиземноморското ТГС на ЕПС.

Трудът не е лишен и от някои слабости, които могат да бъдат преодолени в бъдещото му развитие. Като недостатък виждам избраното ниво на сложност на приложената методология на измерване и оценка на ефективността на ТГС. Известно приближаване на изследването към методите за портфейлно управление на проекти е в състояние да опрости подхода за оценка на ефективността на ТГС.

Оценявам като оригинален приложения подход за сценарийно планиране на ТГС, вкл. предложената стратегическа карта и балансираната система от показатели, които приемам като специфични инструменти за стратегическо насочване и контрол на ТГС в Средиземноморския регион. Препоръчвам в бъдещите изследвания да бъде разширено ветрилото на сценариите за развитие на сътрудничеството. За ключов критерии за ефективността на развитие приемам оценката на въздействието по отношение на влаганите ресурси за ТГС.

Представеният за защита докторски труд има характер на завършено и задълбочено научно изследване, заслужаващо категорична положителна оценка. С него авторът демонстрира убедително способност да решава сложни теоретически, методически и практически проблемни въпроси на измерване и оценка на ефективността на проектните структури за регионална сигурност в Средиземноморския регион в началото на века. Получените резултати от дисертационния труд отговарят на изискванията на Закона и Правилника за развитие на академичния състав в Република България, както и на специфичните изисквания на НБУ за докторски трудове.

Предлагам на Уважаемото научно жури на НБУ да даде образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование „Сигурност и отбрана“, професионално направление „Национална сигурност“ по научна специалност “Стратегии и политики за сигурност” на Дафинка Сидова.

11.06. 2018 г.

Подпис:

/проф. д-р Т. Иванов/

